

פתרון בחינת הבגרות בהיסטוריה מורחב – 3 יחידות לימוד

קיץ תשע"ה, 2015, שאלונים: 024, 022303
מוגש ע"י צוות המורים של "יואל גבע"

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.
3. חלק מהתשובות הן בנקודות בלבד, על הנבחן לפרט את הדברים.

חלק הבחירה

נושא 3 – קהילת יהודי קרקוב

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מהשאלות 9-10 (פרק ראשון) ועל אחת מהשאלות 11-12 (פרק שני).

פרק ראשון

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מהשאלות 9-10.

שאלה מספר 9

ההנהגה היהודית בקרקוב בתקופת השואה

סעיף א'

בקרקוב, הוקם היודנרט עוד בטרם פורסמה אגרת הבזק של היידריך, ב-21 בספטמבר 1939. הסיבה לכך הייתה, העובדה שקרקוב נכבשה בימי המלחמה הראשונים, ותוכננה ע"י הגרמנים להפוך לעיר הבירה של הגנרל-גוברנמן. לאור זאת, הגרמנים מצאו לנכון לטפל ביהודים שבה כמה שיותר מהר.

ב-8 בספטמבר 1939 החליטו ראשי משטרת הביטחון הגרמני למנות לראש היודנרט בקרקוב את ד"ר מרק ביברשטיין, שהיה דמות מוכרת היטב בציבור היהודי בקרקוב ועסק בהוראה.

MY.GEVA

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שייכינו אתכם
ביעילות לבגרות במתמטיקה

לפרטים
לחצו כאן!

תחילה התנגד ביברשטיין לקבלת התפקיד, אך הגרמנים הבהירו לו שההתנגדות עלולה לעלות לו בחייו. הם הורו לו להרכיב תוך יומיים רשימה של שנים-עשר חברים למועצת היודנרט. האנשים אליהם פנה ביברשטיין להצטרף למועצה סרבו גם הם, אך הבינו מהר מאוד כי אין להם ברירה. הצטרפותם נבעה מתוך האמונה שיוכלו לפעול לטובת הציבור היהודי. הגרמנים לא התערבו בחלוקת התפקידים הפנימית במועצה. חשוב לציין, כי בשלב זה עדיין לא היה מושג לחברי היודנרט על תכניות הנאצים בכל הנוגע לעתידם של היהודים.

על התלמיד לפרט את תפקידי היודנרט, הן שהוטלו עליו ע"י הגרמנים והן אלו שנטל על עצמו, על מנת לעזור לאוכלוסיית היהודים בגטו:

- מילוי פקודות הגרמנים והעברתן ליהודים.
- ייצוג היהודים כלפי השלטון הגרמני.
- דאגה לכל צורכי הקהילה בתחומים השונים.
- בנוסף נטלו על עצמם: אספקת מזון וחלוקתו בתחנות חלוקה, דאגה לבריאות תושבי הגטו, החזקת מוסדות ציבור, מציאת קורת גג לפליטים, דאגה למקורות פרנסה. על התלמיד להשוות בין תפקידי היודנרט ובין תפקידי המנהיגות האחרת שבחר, כגון: "השליטים האמתיים" – השלטונות הגרמנים, תנועות הנוער, המשטרה היהודית ואחרים. נקודות השוואה צריכות להיות קשורות לפרמטרים הבאים: מנהיגות "ממונה מטעם" מול מנהיגות "עממית", הצומחת מהקהילה; תפקידים רשמיים מול תפקידים בהתנדבות; "מנהיגות אמתית" מול "מנהיגות מדומה".

סעיף ב'

לאחר האקציה הראשונה בוטל היודנרט – באקציה זו היודנרט היה אחראי להחתמת הקנקרטות בחותמת החדשה, אותה קבלו רק עובדים חיוניים, צעירים ובעלי תפקידים ציבוריים. רבים שילמו שוחד או השתמשו בקשרים על מנת לקבל את החותמת המיוחלת.

הסיבה העיקרית לביטול היודנרט בגטו: יו"ר היודנרט, ד"ר ארתור רוזצוויג השתמש בסמכויותיו ורשם יהודים רבים כעובדים חיוניים, כדי להצילם מהגרוש. כשהדבר התגלה לנאצים, הוא פוטר מתפקידו כיו"ר היודנרט וגורש עם כל משפחתו. כך בוטל מוסד היודנרט בגטו קרקוב.

מאפייני המנהיגים שהחליפו את מוסד היודנרט: במקום היודנרט, מונתה בגטו קרקוב מועצה שמנתה ששה אנשים, בראשם עמד דוד גוטר, מוכר עיתונים לשעבר, שמונה ע"י קונדה הנאצי. גוטר היה ידוע כמשתף-פעולה עם הנאצים. מי שהצטרף אליו היה שמחה שפירא – מפקד המשטרה היהודית בגטו, שגם הוא שיתף פעולה עם הנאצים והיה אכזרי אל תושבי הגטו. בניגוד ליודנרט שפעל למען יהודי הגטו, גוטר ושפירא היו עסוקים בטובתם האישית, ולכן צייתו לנאצים באופן מלא.

שאלה מספר 10

מאבק המחתרת בגטו קרקוב

סעיף א'

הגרש הראשון (מארס 1942) הוא שדחף את חברי המחתרת להתאסף בקופליני לשיבת חרום, על מנת לדון במידע שאספו עד כה. לנגד עיניהם עמדו פרטי המידע הבאים (ואלו הן הנסיבות שהובילו את חברי תנועות הנוער למרוד בנאצים – על התלמיד לפרט לפחות שלוש נסיבות):

- מידע וודאי אותו ספקה המשלחת שעקבה אחר רכבת המגורשים, על מחנה להשמדה המונית ההולך ונבנה עבור יהודים.
- מידע שהיה קיים כבר על מחנה חלמנו.
- מידע על פעילות האינזצגרופן במזרח.
- הכרוז של אבא קובנר, שפורסם בוילנה בינואר 1942.

סעיף ב'

מטרות הלוחמים היהודים במאבקם בנאצים ע"פ קטע המקור:

- "רצוננו ליפול כלוחמים, כדי שיהיה מותנו גאה ומכובד" – **מוות בכבוד**, חברי תנועות הנוער ידעו את גורלם מראש, ולא נלחמו על מנת לשרוד, אלא רק על מנת לבחור את הדרך בה ימותו - דרך המכילה כבוד עצמי, והמעוררת באחרים יראת כבוד כלפיהם.
 - "לא רצינו שיוליכו אותנו כצאן לטבח; כי לא רצינו שבבוא היום תאמר ההיסטוריה... - " **למען שלוש שורות בהיסטוריה** – לתפיסתם של תנועות הנוער לחימת הנוער היהודי תיזכר לשנים כמי שנלחמו עד מותם. למען יזכרו הדורות הבאים, שהיהודים נלחמו ולא הלכו כצאן לטבח.
 - "אנו פונים מעל לקברים אלמוניים של הטובים והיקרים בחברנו...לא יכולנו להשלים על המחשבה שאלפי יהודים...נקטלים בפראות...ללא סימן אחד של התנגדות" - **נקמה** - הצורך בנקמה בגרמנים על רצח יהדות אירופה.
 - "יצאנו להגן על הרוח, ואת רוחנו לא קטל האויב" - **יצירת דמות יהודי חדש** - להוות דוגמה ומופת לדורות הבאים ולחברי התנועות הציוניות בארץ. דמות היהודי החדש: דמות של לוחם, המסוגל להגן על עצמו, והמנוגד למנטליות הגלותית. דמות זו תהיה מסוגלת להשפיע בעתיד על היהודים הציונים, בבואם להקים מדינה עצמאית בא"י בדרך של מאבק (הפאסיביות מאפיינת את יהדות הגולה, בעוד מאבק אקטיבי יוצר את דמות היהודי החדש).
- מטרות הלוחמים היהודיים הושגו, זאת ניתן לראות ע"פ פעולות המחתרות בשלב בו פעלו בנפרד ובשלב בו חברו יחד לפעולת ציגנריה.

MY.GEVA

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם
ביעילות לבגרות במתמטיקה

לפרטים
לחצו כאן!

(על התלמיד להביא לפחות שלוש דוגמאות מפעולות המחותרות):
 פריצה למפעל "אופטימה"; פריצה למחסני הרכבת בקרקוב ובזיזה של שלל; חיסול תחנת
 ביקורת של המשטרה הגרמנית; הצתת מוסכים גרמניים; הדבקת כרוזים בקרקוב; התנקשות
 בחיילים גרמניים וגנבת נשק; הפקת תעודות מזויפות כדי לאפשר תנועה חופשית באזור;
 פעולות של קשריות, שהצליחו למצוא מקומות מקלט בצד הארי; חבלה בפסי הרכבת בקו
 קרקוב- בוכניה- פעולת ציגנריה, בה בסה"כ דווח על שבעים הרוגים בקרב הגרמנים בכל פעולות
 המבצע, ונגרמה מהומה גדולה בקרב העוברים והשבים.
 על התלמיד לקשר בין המטרות שהוצגו לעיל לפעולות.
 ניתן להוסיף גם את כתיבת היומן של יוסטינה, כעדות שנותרת לאחר הלחימה, ושימשה מקור
 ל"שלוש שורות בהיסטוריה", ואת הערכת המחותרות הפולניות כלפי "יהודי החדש".

פרק שני

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מהשאלות 11-12.

שאלה מספר 11

השינויים הפוליטיים והכלכליים שחלו בפולין בין שתי מלחמות העולם השפיעו על יהודי
 קרקוב באופן הבא:

- שינוי כלכלי - לאחר מלחמת העולם הראשונה יהודי קרקוב חוו מצוקה כלכלית קשה, ונוקקו
 לסיוע מארגוני סעד (למשל: הגוינט). השתקמותם הייתה מהירה ומרשימה, בניגוד לאוכלוסייה
 הפולנית שחוותה משברים דומים. בשנות העשרים, מצבם הכלכלי של היהודים משתפר,
 והיהודים תורמים לפולין בתחומים רבים כגון: פיתוח המדע, הקמת בתי מסחר, מלאכה תעשייה
 ועוד.
 בשנת 1929 פרץ משבר כלכלי עולמי עם נפילתה של הבורסה בארה"ב, והדבר השפיע גם על פולין.
 כתוצאה מכך, נוצר קרע בין היהודים לפולנים על רקע כלכלי, מאחר והיהודים הצליחו להתמודד
 טוב יותר עם המצב. גם הממשלה הפולנית הנהיגה תכניות כלכליות, שנועדו לדחוק את היהודים
 מתחומי העיסוק שלהם, ובכך לספק מקומות עבודה לפולנים.
- שינוי פוליטי - כחלק מתנאי חוזה וורסאי, חויבה פולין לשלטון דמוקרטי. עובדה זו גרמה
 למשברים רבים, מאחר והפולנים לא היו בשלים לקבל על עצמם שלטון כזה. כתוצאה ממשברים
 פוליטיים פנימיים בפולין, הגנרל גיוזף פילסודסקי מבצע הפיכה צבאית ותופס את השלטון.
 בשנות שלטונו ועד למותו בשנת 1935, יהודי קרקוב (וכל יהודי פולין) חיים את חייהם בצורה
 נוחה יחסית.
הדמוקרטיה השפיעה גם על היהודים, שרובם הגדירו עצמם מבחינה פוליטית כלאום נפרד,
 ושייכו עצמם למפלגות יהודיות ולא לפולניות. בקהילת קרקוב וביהדות פולין התפתח מצב
 פוליטי מורכב: בקרקוב צמחו תנועות אידיאולוגיות שונות, שהציעו פתרונות שונים למצב
 היהודים ובאו לידי ביטוי כמפלגות.

MY.GEVA

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שייכנו אתכם
 בייעולות לבגרות במתמטיקה

לפרטים
 לחצו כאן!

- שינוי פוליטי - החל משנת 1935, עם מותו של מנהיג פולין פילסודסקי, מצב היהודים הלך והתדרדר. המשטר הפולני החדש פרסם שורה של צווים וחוקים אנטישמיים נגד היהודים, לדוגמה: הוטל חרם כלכלי על עסקים יהודיים, הוטלו מיסים כבדים, פרצו פרעות כנגדם והאנטישמיות גברה. חלק מיהודי פולין עזבו, מתוכם בני נוער, שעלו ארצה. לעומתם, אחרים המשיכו בחיים לצד הגזרות.

שאלה מספר 12

עד הקמת הגטו נקטו הנאצים בצעדי דיכוי כלפי היהודים והפולנים:

- הצעדים נגד היהודים (על התלמיד להציג שניים מהבאים):
 - ✓ ניצול כוח העבודה היהודי - חטיפות יהודים מרחובות העיר לעבודה, פרסום צו המטיל עבודות כפייה על יהודים בני 12-60.
 - ✓ פקודות ההפרדה בין יהודים לפולנים - סימון היהודים, הגבלת התנועה שלהם.
 - ✓ אריזציה – מעשי שוד פרטיים, מעשי שוד קולקטיביים, צווים והוראות הפוגעים ברכושם ובפרנסתם של היהודים, הקמת "משרד הנאמנות הגרמני", היהודים צוו למלא הצהרת הון ולדווח על כל רכושם, לרבות רכוש בחו"ל.
 - ✓ חיסול מוסדות הדת והחינוך – סגירת כל בתי הכנסת, מסירת כל תשמישי הקדושה, איסור על שחיטה כשרה, איסור חגיגת החגים היהודיים וביטול ימי השבתון, פיטורין של מורים יהודיים ממערכת החינוך הכללית, איסור על לימודים ככלל.
 - הצעדים נגד הפולנים: (על התלמיד להציג צעד אחד מהבאים):
 - ✓ פגיעה בריבונות הפולנית.
 - ✓ חיסול המנהיגות והאינטליגנציה הפולנית.
 - ✓ פגיעה כלכלית וניצול שטחי הכיבוש.
 - ✓ פגיעה ברמת החיים.
 - ✓ פגיעה בחיי החינוך והתרבות.
 - ✓ אישור המשך פעילות הכנסיות ובתי קולנוע תחת צנזורה כבדה.
- על מנת להסביר מדוע ננקטה מדיניות מקלה יותר כלפי הפולנים, יש להסביר את עקרונות האידיאולוגיה הנאצית, בדגש על תורת הגזע ומרחב מחייה.

MY.GEVA

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם
 ביעילות לבגרות במתמטיקה

לפרטים
 לחצו כאן!

נושא 4 – מלחמת העצמאות

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מהשאלות 13-14 (פרק ראשון) ועל אחת מהשאלות 15-16 (פרק שני).

פרק ראשון

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מהשאלות 13-14.

שאלה מספר 13

ההפוגה הראשונה וקרבות עשרת הימים

סעיף א'

ההפוגה הייתה נחוצה, כיוון ששני הצדדים הגיעו למבוי סתום מדינת ישראל הסכימה להפוגה הראשונה ביוני 1948, כיוון שהיה זה סיומו של חודש לחימה הקשה ביותר שידע הישוב:

- יותר מ-1200 הרוגים ומאות פצועים.
- חלק ניכר מהציוד והנשק יצאו מכלל שימוש.
- הכוחות היו זקוקים למנוחה ולארגון מחדש.

מדינות ערב הסכימו להפוגה הראשונה ביוני 1948 בשל הסיבות הבאות:

1. לאחר חודש זה התברר לערבים שתכניותיהם לכבוש במהירות את א"י היו מוקדמות מדי, והם לא לקחו בחשבון את נחישותם של הלוחמים.
2. התקפותיהם של צבאות ערב נבלמו בכל החזיתות, לכן הם היו זקוקים לזמן להתארגן מחדש.

על שני הצדדים הופעלו לחצים בינלאומיים להפסקת הלחימה ולמציאת פתרון מדיני.

פעולות שעשתה ישראל בזמן ההפוגה (על התלמיד לציין שתיים):

במהלך ההפוגה עברה המדינה הצעירה מספר תהליכים ששימשו אבני דרך בתולדות הכוח הצבאי העברי ושהשפיעו על דמותה:

1. הקמת צה"ל ותהליך פרוק המחתרות – ב-1 ביוני הפך ארגון ההגנה לצה"ל, הלח"י והאצ"ל פורקו ולוחמיהם הצטרפו ליחידות צה"ל השונות.
2. צה"ל התעצם וקלט תגבורת לוחמים וכלי נשק חדשים, כולל ארטילריה, שריון וח"א.
3. הוחלט על כיווני התקיפה והיעדים האסטרטגיים ובראשם כיבוש הנגב וירושלים, גם כתגובה לתכנית ברנדוט.

סעיף ב'

"קרבות עשרת הימים ציינו את סיומו של שלב ההישרדות..." - גלבר מוכיח באמצעות הישגי קרבות עשרת הימים את המעבר של ישראל ממגננה להתקפה, שהוביל להכרעה עתידית במלחמה. בקרבות עשרת הימים צה"ל נטל את היוזמה בחזיתות המרכז והצפון, והצליח לבלום את המצרים בדרום.

בחזית המרכז, צה"ל כבש את לוד ורמלה ועיצב את הפרוזדור לירושלים. בחזית הדרום לא נפלה הכרעה, ונמשכה ההתמודדות השקולה בין הצבא המצרי ובין צה"ל. בחזית הצפון נכבשו נצרת והגליל התחתון כולו.

בקרבות "עשרת הימים" כבר באה לידי ביטוי ההתעצמות הרבה שחלה בחיילות השונים של צה"ל ולראשונה הפעיל צה"ל מפקדות על-חטיבתיות. כמו כן, הופיע לראשונה שריון בצד הישראלי ופעולות צה"ל נתמכו במידה הולכת וגדלה בסיוע ארטילרי. גם באוויר ובים נשללה מהאויב השליטה הבלעדית.

שאלה מספר 14

המלחמה בשלביה האחרונים

סעיף א'

בשעת מלחמה מהלכים דיפלומטיים ומהלכים צבאיים משפיעים זה על זה. בתשובה זו יש להסביר את יחסי הגומלין בין התהליכים הדיפלומטיים והמהלכים הצבאיים (על התלמיד לציין שלוש מהדוגמאות הבאות):

- השפעת תכנית ברנדוט על יציאת ישראל למבצעים אחרונים.
- הסכם שביתת הנשק עם ירדן, שהוביל למבצע עובדה.
- כוונת המצרים להחזיר לעצמם את שטחי מבצע "יואב" וההסכמים החשאיים עם ירדן, שהובילו למבצע חורב.
- השפעת הבריטים על מדיניות ישראל ושינוי מהלכי מבצע חורב.
- פעולת יחידת אלכסנדרוני בכיס פלוגיה כדי למנוע מהמצרים להחזיק באיזור קקלף מיקוח בזמן ההסכמים.

סעיף ב'

הקו הירוק הוא הגבול שנקבע בין ישראל לירדן בהסכמי שביתת הנשק באפריל 1949. כבר ב-30 בנובמבר '48 נפגשו בבית נטוש בשכונת מוסררה, משה דיין, מפקד חטיבת עציוני, ועבדאללה א-תל, המפקד הירדני. על גבי מפה בקנה מידה של 1:20,000 שרטטו שני המפקדים את גבולות הפסקת האש בזירת ירושלים. דיין שרטט בעיפרון שעווה ירוק את קו העמדות שבשליטה ישראלית, וא-תל התווה בעיפרון אדום את קו העמדות הירדני. השטח בין שני הקווים, יחד עם עובי העפרונות בהם שרטטו השניים את הקווים על המפה, קבעו שטחי הפקר לאורך הקו. באותה עת נראה היה לצדדים כי מדובר בקו הפסקת אש זמני, ולא ייחסו משמעות מיוחדת לאי-הדיוקים שנבעו מעובי העיפרון, סטיות קלות בשרטוט וקטעים לא-רציפים בקו.

לפרטים
לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם
ביעילות לבגרות במתמטיקה

תוואי הקו

בירושלים: מדרום לצפון – רמת-רחל דרך אבו טור – גיא בן הינום – לאורך החומה המערבית של העיר העתיקה – מוסררה – שער מנדלבאום שאפשר מעבר להר הצופים – שכונת שמואל הנביא ועד סנהדרייה בצפון.

בחזית הדרום נקבע הגבול כאשר הנגב הדרומי כולו בידי ישראל, וגם אזור דרום חברון, סדום ומצדה על שפת ים המלח.

השומרון נותר בידי הירדנים, למעט אזורים שהועברו לשליטת ישראל, כגון: ואדי ערה וכפרי "המשולש".

העמדה הישראלית בנוגע להסכמי שביתת הנשק הייתה להפכם בעתיד להסדרי שלום (ומלכתחילה הוטמעו בהם סעיפים אשר יסייעו בעתיד להגיע להסדרים אלה).

לעומת זאת, מדינות ערב ראו במדינת ישראל "נטע זר" ולא הסכימו לראות בשביתת הנשק את תחילתו של תהליך שלום. נהפוך הוא: הם סיימו את המלחמה כשפניהם אל "הסיבוב השני" אשר בוא-יבוא.

פרק שני

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מהשאלות 15-16.

שאלה מספר 15

"משבר השיירות" הוא הכינוי שניתן לשלוש שיירות שלא הגיעו ליעדן בשבוע האחרון של מארס 48 - שיירת נבי דניאל, שיירת יחיעם ושיירת חולדה.

הגורמים למשבר השיירות:

לאורך שנות הקמתו של היישוב העברי בארץ, נפרסה תשתית תחבורה, חשמל ומים אשר ספקה את הצרכים לכל היישובים הפרוסים בשטחי ארץ-ישראל, כולל יישובי הנגב המבודדים. תשתיות אלו עברו במרחבים המיושבים בערבים וביישובים מעורבים, לאורך כבישים ולצדי דרכים. התשתיות וקווי התחבורה היו נקודת התורפה של הישוב. בתחילה, נהגו הערבים לפגוע ללא תכנון מוקדם בכלי רכב מזדמנים, אך עד מהרה הם שכללו את פעולתם, ועברו לחסימות צירים, מיקוש דרכים והנחת מארבים בנקודות מתאימות. כפרים מקומיים לאורך צירים ראשיים (כביש תל-אביב ירושלים, כביש ואדי ערה, כביש עפולה טבריה, הדרך לנגב ועוד), בסיוע אנשי הכנופיות, גרמו לאבדות רבות ליהודים והקשו מאוד על התנועה החופשית בין היישובים.

בהתחלה נתן ארגון ההגנה "אבטחה צמודה" למכוניות בודדות, ועד מהרה עברו ל"שיטת השיירות", בסיוע משוריינים, רובם "תוצרת בית". שיטת האבטחה הותאמה לתקופת שלטון המנדט בארץ -

- כוח הלוחים של השיירות היה קטן;
 - הכוח נשא נשק קצר טווח, אותו ניתן להסתיר בקלות משוטרי המנדט;
 - השיירה לא לוותה בכוח חילוץ ולא היו כוחות תגבור, אותם ניתן להזעיק במקרה הצורך.
- שיטה זו הוכחה כלא יעילה, ואסונות רבים אירעו לשיירות שניסו לפרוץ דרך ליישובים הנצורים.

MY.GEVA

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם
ביעילות לבגרות במתמטיקה

לפרטים
לחצו כאן!

דרכי ההתמודדות של היישוב היהודי עם המשבר:

כישלון שיטת השיירות היווה אחת הסיבות להפעלת תכנית ד'.
על התלמיד לפרט את עיקרי תכנית ד' בדגש על מבצע נחשון ופתיחת הדרך לירושלים באופן זמני.

שאלה מספר 16

עפ"י דברי בן גוריון, יש להכריז בנקודת הזמן הזו, מאי 1948, על הקמת המדינה. דחיית ההכרזה על הקמת המדינה תפעל לרעת היישוב: **תהייה החמצה לדורות**, תעורר מחלוקת ביישוב ותפגע במורל. בן גוריון מתייחס ל"זימון נדיר של מהלכים, שהתחברותם היא חד-פעמית", וכוונתו היא להחלטת כ"ט בנובמבר בדבר הקמת מדינה ליהודים, לסיום המנדט ולעזיבת הבריטים את הארץ ולתמיכת שתי מעצמות-העל: ארצות-הברית (למרות נסיגתה הזמנית מתכנית החלוקה), וברית המועצות.

טיעונים נוספים של בן גוריון בעד ההכרזה: (על התלמיד לציין טיעון אחד)

1. **חשש מהסתלקות ברית המועצות מתמיכתה בתכנית החלוקה** – בן-גוריון הבין כי תמיכת ברית המועצות בהקמת המדינה אינה תפנית רעיונית, אלא סטייה לרגע קצר. הוא חשש שהיא עלולה לחזור בה בכל רגע מתמיכתה.
2. **חשש מהתחזקות צבאות ערב במקרה של דחיית ההכרזה** – בן גוריון טען שהצבא הערבי אמנם מסוכן ויש ברשותו משאבים רבים ללחימה, אבל בנקודת זמן זו הוא אינו מוכן למלחמה.
3. **השפעתו של בן-גוריון** – בן גוריון נקט בכל מהלך שהיה בו כדי לשכנע את חברי מנהלת העם לאשר את הכרזת המדינה ב-14 במאי. הוא השתמש בתיאור הניצחונות שנחל הצבא בחודש האחרון, על אף השימוש באמצעי לחימה מיושנים; הוא נהג לשוחח ולהשפיע על כל אחד מהנציגים בהפסקות שבין הדיונים, לחץ, לא הרפה ואף היה מוכן ליטול על עצמו את מלוא האחריות על ההחלטה הגורלית. יכולת השכנוע שלו והאמונה הגדולה שלו בצדקת דרכו הובילו לכך שרבים מנציגי מנהלת העם סמכו על בן גוריון.
4. **יתרונותיה של מדינה ריבונית** – כינון מדינה ריבונית יאפשר גיוס כל הפוטנציאל המלחמתי בארץ (כוח אדם, כלי רכב, מזון) – שהיה הכרחי בתנאי המלחמה הקשים. תתאפשר העלייה לארץ וחיזוק היישוב בזמן בו הדבר הכרחי.
5. **"המדינה שבדרך"** – היישוב היה מוכן ומאורגן להקמת מדינה עצמאית – מוסדות ממשל עצמי, חינוך, בריאות, שפעלו כבר כמה עשורים, בתקופת המנדט הבריטי. עם הקדמת יציאת הבריטים מהארץ, חשוב לכוון מדינה עם שלטון עצמאי שיחליף את השלטון המנדטורי.

חלק החובה – החלק ההיסטוריוגרפי

מלחמת יום הכיפורים

הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מהשאלות 33-35.

שאלה מספר 33 - "דיונים על ה'טיטאניק': קריסת הקונספציה כבר באפריל-מאי 1973" – יואב גלבר

סעיף א'

ההנחות עליהן התבססה הקונספציה עד אביב 1973 היו:

- כל עוד אין מענה למצרים לאיום בהפצצות בעומק ישראל, מצרים לא תצא למלחמה ולא תחדש את ההתשה.
 - המענה יבוא רק במידה ולמצרים תהיה יכולת מקבילה לתקוף שדות תעופה וריכוזי אוכלוסייה בעומק ישראל + טילי קרקע-קרקע המכסים את טווח מרכז הארץ.
 - מצרים רואה במלחמה דרך להחזרת השטחים שאיבדה במלחמת ששת הימים. הסיבות שבגללן מקבלי ההחלטות המשיכו לדבוק בקונספציה המקובלת, גם לאחר שהתרבו הסימונים המעידים על שינויים בהערכות מצרים היו:
- להבנתו של גלבר, כל ההנחיות ופעולות הכוננות לא שימשו בסיס לקונספציה חדשה למרות שברור כי הישנה קרסה כבר. בהעדר קונספציה או מסגרת מחשבתית חדשה, פעלה המערכת ע"פ הערכות שוטפות, שמתוך אינרציה נשענו על "הקונספציה" הישנה, למרות שלא היה לה כבר תוקף.
- הכישלון המודיעיני-מבצעי בתחילת אוקטובר 1973 לא היה תוצאה של קריסת "הקונספציה",** כי זו כבר קרסה חודשים אחדים קודם לכן, אלא פרי הערכות שגויות של המצב השוטף שיסודן **בעיוורון מחשבתי כולל**. לדעת גלבר, המשיך המודיעין הישראלי להיאחז בחשיבה ע"פ הקונספציה למרות שהיה שותף מלא להבנה כי היא אינה רלוונטית יותר, כבר באביב 73. לכן כשל ברגע האמת לראות את המציאות כפי שהיא ולנתח אותה באופן נכון.

סעיף ב'

העמדה של ראש אמ"ן והעמדה של הרמטכ"ל בנוגע לסיכוי שבאביב או בקיץ 1973 יתקפו מדינות ערב את ישראל:

ראש אמ"ן- גלבר טוען כי ראש אמ"ן פירש את המידע באופן הבא: המטרה המצרית ככלל היא להשפיע על המציאות ע"י יצירת תדמית של ייאוש, באמצעות מעשי איבה. המצרים אכן עשויים להרגיש כי הגעת המטוסים היא סוג של פתרון והיא בעלת משמעות.

MY.GEVA

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם
ביעילות לבגרות במתמטיקה

לפרטים
לחצו כאן!

ראש אמ"ן הציג שלוש אפשרויות העומדות בפני המצרים:

1. התשה מוגבלת (אש ארטילרית לאורך התעלה).
 2. התשה מורחבת (אש ארטילרית + פשיטות קומנדו לאורך התעלה).
 3. צליחת התעלה ומלחמה כוללת. על אפשרות זו אמר זעירא "נדע כמה ימים מראש".
- על פי הערכתו של ראש אמ"ן, יש יותר סימנים מעידים שלא מתוכננת מלחמה מאשר סימנים שכן. ראש אמ"ן מעלה את האפשרות להתכוננתה של מלחמה, הפעם, כיותר סבירה, אם כי הסבירות הקיימת נמוכה מאוד. להערכתו, מטרת המצרים היא להכריח את העולם לטפל בבעיה האזורית באופן פוליטי, ואין הם מתכוונים באמת לכבוש או לנצח את ישראל.
- הרמטכ"ל - גלבר טוען כי הרמטכ"ל העריך את הגעת המטוסים כגורם משמעותי וכשינוי אמתי שעשוי לגרור לפתיחת מלחמה, אך הוא טען כי לא מדובר על הטווח הקרוב. הרמטכ"ל טען שהסבירות למלחמה היא נמוכה, אך גם סבירות נמוכה היא סבירות... לכן נקט בצעדים מסוימים כבר בחודשים אפריל-מאי 1973.

שאלה מספר 34 - "כישלון המודיעין האמריקני בדרך אל מלחמת יום הכיפורים" – בוץ ונטיק זכי שלום

- עמדת המודיעין האמריקאי בשנת 1973 בנוגע לסיכויים שמצריים וסוריה יתקפו את ישראל היא: שהסבירות לפריצת מלחמה היא נמוכה.
- במודיעין האמריקאי העריכו כי המטרה היא **הפעלת לחץ פסיכולוגי** על ישראל וארה"ב לקדם את התהליך המדיני או נקיטת צעדי הגנה לקראת אפשרות תקיפה ישראלית.
- האמריקאים דבקו בקונספציה המקובלת ע"י המודיעין הישראלי.
- עמדתו של המודיעין האמריקאי התבססה על(ל על התלמיד להסביר לפחות שלוש סיבות):
- א. **הערכות אמ"ן והפרשנות הרשמית של ישראל** - חיזקו את תפיסת ארגוני הביון האמריקנים, שהמעטו בסכנת המלחמה. אין איום ממשי המחייב לסגת מהעמדות המסורתיות בסוגיית ההסדר עם המצרים.
 - ב. **יחס פסקני של קהילת המודיעין האמריקני לנחשלות הצבאית של סוריה ומצרים אל מול עליונותה המוחלטת של ישראל**.
 - ג. **סאדאת מודע לנחיתותו הצבאית** ולכך שאין לו אפשרות אמיתית להביא לשינוי במציאות ע"י פעולה צבאית ולכן **הסבירות שיצא למלחמה נמוכה, מאחר ופעולה צבאית מנוגדת לאינטרסים שלו**.
 - ד. **תסמונת "זאב-זאב"** – נטייה לנתח את מידע ההתרעה דרך פריזמת האירועים הקודמים: במשך השנתיים שקדמו למלחמה איים סאדאת מספר פעמים כי הוא עומד לפתוח במלחמה אך לא מימש את האיום (סוף '71, סוף '72 ואביב '73). הדבר פגע באמינות האיומים.

- ה. האינטרס האמריקאי - לשמור על קיפאון מדיני במזרח התיכון. המטרה הייתה להוכיח למדינות ערב כי הסובייטים אינם יכולים לסייע להם בהישגים מול מדינת ישראל ובכך להוריד את כוח השפעתם באזור.
- ו. מאבקים אמריקאים פנימיים - בתוך קהיליית המודיעין האמריקאי בין קיסינג'ר ראש גוף המחקר של משרד החוץ ומזכיר המדינה רוג'רס.

שאלה מספר 35 - "מלחמת יום הכיפורים בזיכרון הישראלי: שבר מול המשכיות" – מיכאל פייגה

סעיף א'

במאמר של פייגה מוזכר החוקר ישעיהו ליבמן, שחקר את זיכרון המלחמה, והציג שתי אפשרויות להבנתה:

1. נרטיב מרום ומעניק סיפוק – אחרי הכל היה זה סיפור ניצחון, היו בו אירועי גבורה רבים והוא סלל את הדרך להסכמי השלום.
2. נרטיב של אבלות ודיכאון – הנרטיב בו בחרה החברה הישראלית מהסיבות הבאות:
 - א. המלחמה באה על רקע של תקווה והתקדמות לאחר מלחמת ששת הימים – פריחה כלכלית, גל עלייה ושיפור במעמדה הבינלאומי של ישראל. תוצאות המלחמה ניפצו תחושה זו – לאחריה נוצר שפל כלכלי, העלייה פסקה והיה משבר דיפלומטי. תחושת הדיכאון החליפה את האופוריה שקדמה לה.
 - ב. המלחמה הדגישה את החוויה היהודית האופיינית של אבלות ודיכאון מאז ומעולם.
 - ג. המושג 'מחדל' שליווה את המלחמה – אי עשייה שהביאה אסון, שלא היה מתרחש לו נעשה הדבר הנכון. הוגדרה כטעות היסטורית אומללה ונוגדת את כל המהלך הציוני שדוגל בעשייה ואקטיביות.

יש לציין כי פייגה במאמר מוסיף גורם נוסף לבחירת החברה הישראלית בנרטיב של אבלות ודיכאון - למלחמה לא היו הישגים או מטרות (כמו עצמאות, שחרור שטחים, מטרה פוליטית מוגדרת) והכל לאחריה נותר כשהיה (למשל: גבולות המדינה), למעט המוות והשכול שהביאה.

סעיף ב'

בתשובה זו יש לתת רקע על תנועת המחאה ולהרחיב על תפיסת מנהיגיה (על התלמיד לענות על אחת מהתנועות):

מלחמת יום הכיפורים נתפסה בתודעה של מנהיגי תנועת "גוש אמונים":
 המלחמה היא חוליה אינטגרלית בשרשרת אירועים היסטוריים משפיעים. היא אינה שבר, אלא רק חוליה חלשה שצפויות נוספות כמוה לאורך הדרך.

מלחמת יום הכיפורים נתפסה בתודעה של מנהיגי תנועת "שלום עכשיו":
המלחמה הייתה **מחדל, תופעה טרגית, שניתן היה למנוע ע"י עשייה נכונה**. היא הייתה משבר למדינה וללוחם בה והיא אינה שלב או חלק נורמאלי בקיום הישראלי.

MY.GEVA

לפרטים
לחצו כאן!**תיכוניםטים, אתם לא לבד!**

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם
ביעילות לבגרות במתמטיקה

